

השיעור השבועי

גיליון מספר 413

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית הידדים ומשודר דרך הטלוויזיה וברדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מנר רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

חג הסוכות תשפ"ד - הקבלת פני רבו למנר הראשון לציון שליט"א

כתב וערך השיעור: הרב דכיר פרץ שליט"א

ר"ת	יציאה	כניסה
19:34	18:52	18:02
19:30	18:50	18:00
19:31	18:51	18:01
19:33	18:52	18:02

וזאת הברכה | כ"ב תשרי תשפ"ד

ספק ספיקא בברכות במקום מצות עשה

דרך לימוד ההלכה. אכילת מאכלות אסורות גורמת לטמטום וסילוק החכמה האלוקית. חיים בתאוות העוה"ז ואין מה שינצח את היצה"ר. עד מתי זמן ברכת אשר יצר. נרדם נחשב מצטער. אין לנענע הלולב קודם התפלה. שיעור קביעות סעודה. י"ד דוגמאות לספק ספיקא בברכות במקום מצות עשה

ברמה גבוהה מאד, היינו צריכים להביא עט נייר ולכתוב כדי להתרכז במהלך, היה מתחיל מהש"ס והפוסקים, והחדיד את לימוד ההלכה למעשה.

השפעת מרן על הכוללים

ג. תראו, בדור הקודם הליטאים לא למדו הלכה, וב"ה היום גם הם הושפעו ממרן והתחילו ללמוד הלכה, יש להם כוללים שלמים שלומדים הלכה, וזה מההשפעה של מרן זצ"ל. רק הערה קטנה, שהם רגילים לחדש מהלכים בסוגיות, והבעיה שכאשר באים ללמוד הלכה למעשה, את אותו לימוד בדרך של חידוש מהלכים הם עושים בהלכה, וכשאתה מראה להם מגן אברהם, מהר"ם בן חביב, גנת ורדים, שאגת אריה, נודע ביהודה, אומרים: על פי המהלך שלי יוצא אחרת... אבל אתה לא עושה עכשיו חבורה, אתה לומד הלכה למעשה! אמנם דבר חשוב הוא שלומדים הלכה בעיון, אבל שילמדו ללמוד את ההלכה, גם הליטאים וגם המשוכנעים, שלא ימציאו מהלכים בסוגיא על דעת עצמם ויחלקו על גדולי הדורות, אלא ילמדו לקבל את דברי האחרונים. ב"ה היום כולם לומדים הלכה, "ועמך כולם צדיקים", אבל כללי הפסיקה זה הא' ב' של ההלכה, ולאט לאט ילמדו את השיטה הנכונה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

איך אפשר לחלוק על ראשון

ד. במשנה (סוכה כה.): נאמרו, אוכלים ושותים עראי חוץ לסוכה. לדעת רבינו מנחם בספר המנוחה (דף מז סע"א) היתר זה הוא בדיעבד, ולכתחילה גם אכילת עראי יש

ההלכה היא הכלה

א. 'אומר כמה דברים בענייני חג הסוכות, אין לנו שיור אלא התורה הזאת. אפשר לומר דרשות, מוסר, אבל התכלית זו ההלכה, "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" (דברים לג, ד), ובגמרא (ברכות נז) דרשו, אל תקרי מורשה אלא מאורסה. אנחנו חתנים של התורה, והתורה כלה שלנו. אומר רבינו האר"י ז"ל (בפרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד דפ"ה ע"ב), איך התורה כלה שלנו? "הלכה" ו"הכלה" הן אותן האותיות, מי שלומד הלכה הוא מאורס לתורה, אבל מי שלומד דף יומי ולא יותר, אם לא לומד הלכה, הוא אפילו לא מאורס, הוא עדיין בפגישות... מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח). כך כותב רבנו האר"י ז"ל.

שיעורי מרן זצ"ל

ב. מרן זצ"ל הירבה פעלים לתורה בעיקר בלימוד ההלכה, אנחנו זוכרים כשהיינו צעירים לפני ששים שנה ויותר, מה היה בירושלים, וכל שכן מחוץ לעיר, בעלי בתים למדו בן איש חי עשר דקות או רבע שעה, והשאר היה דרשות, ובא מרן והחדיד למסור שיעורים בהלכה, ולהביא את כל שיטות הפוסקים. אני זוכר עוד לפני ששים שנה ויותר, מרן היה אומר תשובות שלמות ביבוע אומר בשיעוריו בבית כנסת שאול צדקה בלילות, ובבית כנסת של עולי משה בבני ברק. ואחר כך כשהקימו את הלויין, הרב הוריד קצת את הרמה, אבל בהתחלה השיעורים היו

'מדברי הרב שמואל רבינוביץ שליט"א: ברחבת הכותל המערבי בחודש אלול הגיעו קרוב לשני מיליון אנשים לומר סליחות. והיסוד לכך ממרן הראשון לציון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, שייסד את המעמד הגדול הזה בערב יום כיפור, וזכינו שיבדלח"ט מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א ממשין את דרכו גם בזה, ומוביל את עצרת הסליחות המרכזית הזאת. הייתי בטקס ההכתרה של מרן הראשון לציון שליט"א בריב"ז, וכשיצאנו נכנסו לחדר צדדי מרן זצ"ל ונשיא המדינה דאז שמעון פרס, ומרן התחיל לבכות מהתרגשות ואמר לו: איזו זכות נפלה בחלקי שאני מניח על בני את עטרת הראשון לציון, אתה יודע כמה חכיית לזה, כמה רציני! כמה נלחמו נגדי ורצו את הרב בוארון, ובכה ובכה מהתרגשות... וב"ה זכה שמרן שליט"א ממשין את דרכו והמוני בית ישראל נוהרים לאור הלכותיו. נזכה שימושך להנהיג את עם ישראל עד ביאת משיח צדקנו, אמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך להגאון רבי שמואל רבינוביץ, רב הכותל המערבי, הוא זכה לקירבה מיוחדת ממרן האבא זצ"ל, שהיה מחבב אותו במשך שנים. הקב"ה יזכה אותו להמשיך לעשות כנהו וכהנה, ועוד יגדיל תורה ויאדיר.

הרב צ"ן שהיו בכותל קרוב לשני מיליון איש באלול ובעש"ת, אמרו לי שבערב יום כיפור לבד היו מעל מאה אלף איש! ראיתי שרובם חילוניים, אבל בתקשורת זה לא מצטייר כך. מספרים שעשו הפגנה וסילקו אנשים שבאו להתפלל ביום כיפור בכיכר בת"א, ומצטייר כאילו יש שגאה לדת. אבל זה לא נכון, ובאמת רוב ככל הציבור היהודי בארץ ישראל אוהבים את התורה והדת, ומכבדים מסורת ותלמידים חכמים, ורק מיעוטא דמיעוטא שיש להם אהדה בתקשורת לצעירי הרב, עושים רעש, אבל רוב עם ישראל אוהבים ומכבדים את התורה. על אותם מיעוטא הגמרא (סוטה סז) אומרת, גדולה שגאה ששונאים עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משגאה ששונאים אומות העולם את ישראל, ונשותיהם יותר מהם. הם מקנאים בנו, הם רואים את הציבור החרדי שיש להם חגים, ויש להם ילדים, ובחגים נמצאים יחד עם הילדים, והקנאה מפתחת שגאה. אבל תדעו שיש ממש מיעוטא דמיעוטא, ורוב הציבור - בפרט הספרדי, וגם האשכנזי - מכבדים את המסורת והתורה.

פנים הייתי בשבת בבתי ים, ובליל שבת בשעה 11 חזרתי משיעור, ואנשים ליוו אותי, ולפתע עצרה לידנו מונית, וירד נהג בלי כיפה, התכופף ואמר: הרב נתן לי ברכה. חבל שעצר, עשה עוד מלאכות... אבל ביקש ברכה. זה עם ישראל! כשעושים הכנסת ספר תורה, אפילו נשים לא צנועות - בלי ידים

ובלי רגלים - מתרגשות מהספר תורה. הם בגדר מוקיר ורחים רבנו, אוהבים תלמידי חכמים ומכבדים מסורת, אבל יחינו אותם בלי תורה ומצוות, מה אפשר לעשות, הם דור שלישי ורביעי של חילוניים, כבר אין להם סבא שהיה רב. לכן צריך לקרוב אותם, וזה מה שעושים בארגונים השונים, מקרבים אותם ומחזירים אותם בתשובה. וזה מה שמרן זצ"ל עשה, היה איכפת לו מעם ישראל, כל מה שהקים תנועה ונבנה מקוואות ותלמודי תורה ועוד, היה כדי להרבות תורה וכשרות בישראל. פעם מרן אמר, שדבר ראשון צריך לחזק בעלי תשובה בכשרות, כי כשאוכל לא כשר קשה לו לקבל דברים רוחניים, קשה לו לקבל את החכמה האלוקית, זה מטמטם את לבו ולא קולט (עיי' יוסף א"ט), אמנם חכמה בגויים האמון, אינשטיין היה חכם, תראו הגיעו בחכמה שלהם לירח, אבל זו לא חכמה האלוקית שמונעת את האדם מהיצר הרע, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלו, מי שאינו שומר כשרות חי על פי התאוות, לאכול ולשתות ושאר התאוות, הולכים לים מעורב ונכשלים בכל מיני עבירות חמורות, ואז קשה לו לחזור בתשובה, מי ששומר כשרות קל לו יותר לחזור בתשובה, כי אכילת טריפות סותמת את המוח מהחכמה האלוקית, אכילת מאכלות אסורות חוסמת את הדעת הרוחנית להתקרבות אל הקדוש ברוך הוא, ויש ללמד זכות על אותו מיעוט קיצוני שלבו אין פתוח לרוחניות, ואינו מסוגל להבין את המתפללים ביום הכיפורים ואת צרכיהם הרוחני. יש חכמה רגילה שבעולם הזה, ולזה גם מי שאוכל טריפות יכול להגיע, אבל לא חכמה האלוקית. אבל כשיאכל כשר יהיה ניתן להשפיע עליו להתקדם במעלות התורה והיראה.

בעבר הייתי עם הרב יגאל כהן בעצרת שעשה, היו שם חמשת אלפים איש חילוניים, בדרך כשבאתי לצאת לרכב, באו וביקשו ברכה, וכששמתי את היד על ראשם, ראיתי שהם בלי כיפה, לא יאומן! בתקשורת נראה כאילו כולם שמאלנים עוינים, אבל רבותי, זה לא נכון! זה רק מיעוטא דמיעוטא. צריך לקרב את עם ישראל, ויהי צפון שיתקיים הפסוק (עמוס ח"א) "הנה ימים באים נאום ה' אלקים, ורעב בארץ, לא רעב לחלם ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דברי ה'".

אני מברך את כבוד הדיינים חברי בית הדין הגדול, בדימוס ובפועל... כבוד ראב"ד תל אביב, ראב"ד נתניה, רבני ערים, וכל הדיינים והרבנים שנמצאים כאן, כולם תזכו לשנים רבות נעימות וטובות, מועדים לשמחה, זכות הרבים וזכות התורה תגן על כולנו אלף המגן.

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

השיעור מוקדש לע"ז שמואל שמאי בן גוהר, לעילוי נשמת ר' אברהם מנשה בן רוזמה ז"ל

לאכול בסוכה, מרן זצ"ל ביחוד דעת (ח"א ס"ה סה בהע) לא פסק כמותו, למרות שהוא ראשון, אטו אפשר לחלוק על ראשון?! וכפי שכתב הבית יוסף בהקדמתו, שאי אפשר לחלוק על ראשונים, מה נדע אנחנו ולא ידעו הם, כי קצר מצע שכלנו להבין דבריהם וקל וחומר להכריע בינותם. המהר"ק (שורש צד) כתב כלל, שכאשר אחרון כתב הלכה ולא ידע איזה ראשונים, או שעוד לא נדפסו, אנחנו יכולים לומר, אילו היה רואה את דברי הראשונים לא היה חולק. כי אין לאחרון לחלוק על ראשון.

זמן ברכת אשר יצר

ה. דוגמא לדבר, החיד"א (ברכ"י ס"ו סק"ג), הבן איש חי (פר' ויצא אות יב), וגם האור לציון (ח"ב עמ"כ כו אות יט), כתבו שמי שהלך לשירותים יכול לברך "אשר יצר" עד חצי שעה. בא מרן זצ"ל (ביחוד ח"ד ס"ה, וב"ב"א ח"ה אות כ"ב, ח"ט אות ב, ח"ט אות ר"ס צח, וס"י קח אות ז, הל"ע ח"א עמ"כ מ) ומצא ריטב"א או נימוקי יוסף בפסחים (מז). שכתבו מפורש, שהתירו לדחות את ברכת אשר יצר, עד שיעור פרסה שהוא שעה וחומש, כמו שיעור עיכול אכילה. לפני ארבעים וחמישים שנה מרן אמר לחכם בן ציון, הבן איש חי לא ראה את הריטב"א שלא היה בזמנו בדפוס, ואילו היה רואה לא היה חולק. אבל חכם בן ציון דבק בהוראת הבן איש חי והיה קשה לו לזוז ממנו². זו רק דוגמא לכך שאומרים, אילו האחרון היה רואה דברי הראשון לא היה חולק, ובח"מ שם בנושאי הכלים מובא שהסכימו לכלל זה כל האחרונים - שהיו לפני מאות שנים, לא של זמננו. תראו מה כתב הרב פעלים בהקדמתו בעניין היחס לראשונים כמלאכים. ואם כן, איך מרן זצ"ל חלק על רבינו מנוח שהיה ראשון?

חולק בפירוש ולא בהלכה

ו. בשו"ת אבקת רוחל בסימן קנ"ה - חיברו מרן הבית יוסף - הביא את דברי הריטב"א והריב"ש שפירשו דברי הרמב"ם בדבר מסוים, וחלק עליהם וכתב, ואל תתמה איך אני מקשה על ראשונים, דבכל דור ודור איכא למימר לאו קטלי קני באגמא אנן - אנחנו לא חותכים קנים באגם. לכן הדגשתי סימן "קנה"... למרות הענוה שהיתה למרן הבית יוסף - כמה מרן זצ"ל היה מספר עליו שזכה למה שזכה בגלל ענוותנותו, כי מי שמתנהג בענוה ולא מספר על עצמו כל מיני סיפורים ודמיונות, מדבר רק על עצמו, מי שלא עושה כך זוכה שפסקיו מתפרסמים, ומי לנו גדול מהבית יוסף בענוה - בכל זאת הויכוח שם לא היה בהלכה, אלא בפירוש דברי הראשונים, ובזה אפשר לחלוק, מה שאין כן בהלכה שאי אפשר לחלוק על ראשונים. אבל כאן מרן זצ"ל חלק בהלכה על רבינו מנוח, ואיך חלק?

תפס בראשונים אחרים

ז. צריך לומר, בספר ערך השלחן⁴ (ס"ה תרל"ט ס"ק ג) מדייק מדברי רבינו ירוחם (נתיב ח"ב דני"ו ע"ג), שאפשר לכתחילה לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. ונמצא שיש ראשון שחולק על רבינו מנוח. ועוד שכן משמע מדברי הריטב"א (סוכה כה) - יצא לאור בשנים האחרונות - לכן הרב יכל לחלוק.

כמה אכילת עראי

ח. בגמרא (כ"ב) שאלו: וכמה אכילת עראי? כטעימות תלמיד המשכים לבית המדרש⁵. רש"י פירש, שטועם כמלוא פיו, שזהו שיעור כביצה - 54 גרם. וכן כתבו

הריטב"א והר"ן (שם) ועוד. והרמב"ם (פ"ו מהל' סוכה ה"ו) כתב, שאכילת עראי כביצה או פחות או יותר מעט. לכן אם אוכל שיעור כביצה פת יברך ברכת לישוב בסוכה. ומה הדין בעוגה? כתב הגהת ורד"ם (תה"א ח"ב כלל ד ס'מ"ו) - לרבי אברהם הלוי שהיה לפני מעל 300 שנה - שמי שאוכל עוגה בשיעור כביצה, הרי זה בדיוק כמו שאוכל לחם, שמברך ברכת לישוב בסוכה. ואולם החיד"א (חיים שא"ל ח"א ס"י ע"א, מחזיק ברכה ס"י תרל"ט ס"ק ה) פסק שצ"ל לברך בסוכה, אך לא יברך לישוב בסוכה. וכך ההלכה.

שיעור קביעות סעודה

ט. מי שקובע סעודה על עוגה, מברך לישוב בסוכה. ויש מחלוקת מהו שיעור קביעות סעודה, לדעת רש"י (עירובין ד.) ארבע ביצים - 216 גרם, וסימון ששמו שלמה - ארבע אותיות, ולדעת הרמב"ם (פ"א מהלכות עירובין ה"ט) שלש ביצים - 162 גרם, וסימון ששמו משה - שלש אותיות. אני מקצר את החשבונות שמרן היה עושה כאן ביזדים. מרן השלחן ערוך (סימן שס"ג, וסימן תט ס"ו, וסימן תרי"ב ס"ד) פסק הלכה כדברי הרמב"ם, וכך פסק הפרי חדש (ס"י תרי"ב ס"ד), אבל אנחנו אומרים ספק ברכות להלך נגד מרן, ולהלכה רק האוכל עוגה בשיעור 216 גרם, נוטל ידים - ואם לברך על נטילה זו, הכף החיים (ס"י קנח ס"ק) כתב שזה תלוי במנהג, ולהלכה הרוצה לברך יש לו על מה שיסמוך (ע"י ילקו"י ח"ו עמ"כ יז) - ומברך המוציא וברכת המזון ולישב בסוכה.

ברכה על שתיה על כג' ביצים

י. מי שאוכל עוגה יותר מ-162 גרם, ושותה מים, או קולה, לא יברך על השתיה, כי לשיטת הרמב"ם הוא אוכל שיעור קביעות סעודה, וספק ברכות להלך. שהרי כל מה שלא מברכים המוציא וברכת המזון, משום סב"ל, וגם להיפך יש לחוש לסב"ל. כך אמרנו מודעתנו, על פי סברא פשוטה, וביום חמישי האחרון מישהו הראה לי בהגהות על יביע אומר החדש (ח"ה הא"ח ס"י ז' הע"ג) שכתב מפורש, שמי שאוכל 162 גרם עוגה לא יברך על השתיה, משום סב"ל.

ברכת לישוב בסוכה על כג' ביצים

יא. לפי זה גם לגבי חיוב סוכה, מי שאוכל עוגה בשיעור קביעות סעודה, יברך לישוב בסוכה, ולהלכה גם האוכל 162 גרם עוגה, למרות שמברך מזונות ועל המחיה כל עוד לא אכל 216 גרם, בכל זאת יכול לברך "לישב בסוכה", כי יש ספק ספיקא. ואף דקי"מא לן דלא עבדינן ספק ספיקא בברכות, מכל מקום במצות עשה כן עושים ס"ס בברכות. יש מחלוקת ראשונים האם בכל פעם שנכנסים לסוכה צריך לברך לישוב בסוכה, לדעת הר"ף והרמב"ם (פ"ו מהל' לולב ה"ב) בכל פעם ששוהה בסוכה - לא נכנס לקחת משהו ויוצא - מברך, ואפילו עשר פעמים ביום, אבל לדעת רבנו תם (בתוספות רבי יהודה החסיד ברכות יא), המרדכי, הרא"ש, מברכים רק בסעודה על פת, ופוסטרי הכל עד הסעודה הבאה⁶. ידוע שהתיימנים נוהגים כהרמב"ם ומברכים "לישב בסוכה" בכל פעם שנכנסים לסוכה, ומרן זצ"ל היה עונה אחריהם אמן, למרות שלדעת מרן נהגו מסעודה לסעודה, כי עיקר הדין כדעת עמודי ההוראה לברך, ורק נהגו שלא כמותם. בדברים כאלו כל אחד צריך להחזיק במנהג אבותיו⁷, ואנחנו נהגנו כמו השלחן ערוך, ולא מברכים אלא מסעודה לסעודה.

מה שמק? ענה לי משהו עם אוף, שאלתי אותו, אב"ך זה פלוני בוכרי מקוינים? כן. אמרתי לו, יש לך מול שלא שמע אותך, היה נותן לך שתי סתירות... מה זה?! ראש הישיבה התערב ואמר, זו ישיבה אשכנזית! אבל התלמידים כולם בוכרים, פרסים, גאורגים. אמר: לא, הולכים אחרי הרבנים שהם אשכנזים! אמרתי, צריכים ללכת אחר רוב הציבור שהוא ספרדי!

יש ספר דעת תורה של הרב יודקה שפירא, שהיה ראש כולל חזון איש, וכתב כמה דברים פלאים, לדעתו אין דבר כזה שהספרדים קיבלו הוראות מרן השלחן ערוך, אלא תמיד הלכה כבתרא, ולכן כל הספרדים ישנו רק כדעת החזון איש שהיה בתרא ולא כדעת השלחן ערוך. ולדעתו גם הספרדים צריכים להתפלל במבטא והנוסח של האשכנזים. הוא האריך בזה כמה עמודים, וכתב שהחזון איש היה מרא דאתרא בבני ברק, ומצודתו פרוסה בכל העולם. האמת היא שלא צריך לשבח את החזון איש, ודאי שהיה פאר הדור והדרו, אבל מה שטען שהלכה כחזון איש משום שהיה בתרא, ענית לי לו שאדבר, מרן זצ"ל היה בתראי, כי הוא היה אחרי החזון איש... אך נעלם ממנו מה שכתב הרא"ש (פ"ד ב"ק) שעד אב"י ורבא אמרו 'הלכה כבתרא', ולא לאחר מכן. וגם הרד"ב כתב דלא אמרנו כלל זה אלא רק בתנאים ואמוראים. תראה בעין יצחק ח"ק א' אריכות בזה.

רבות, יש כאלה שרוצים לעקור לנו הכל, כאילו לא היו גדולי תורה בספרדים, לא היה החיד"א, הבן איש חי, רבי עזרא עטיה, חכם יעקב עדס, חכם אפרים הכהן, מרן זצ"ל, ועוד.

הראי לי פעם הדין הרב ברדוגו פסק הלכה של הרב קרליץ, שכשנבאים ספרדים לדון בבית דין אשכנזי, ויש מחלוקת מרן והרמ"א - בדיני ממונות יש הרבה מחלוקות - יפסקו להם כמו האשכנזים, למרות שישנן בעלי הדין ספרדים, כי הולכים אחר הדינים. זה פשוט לא נכון, אטו חכמי הספרדים ובראשם השלחן ערוך לא ראוים שהרב קרליץ יפסק כמותם? מה זו ההתנשאות הזו. אנחנו קיבלנו הוראות מרן. האשכנזים עושים כדעת הרמ"א, ואף אחד לא יגיד להם לעשות משהו אחר, לא נגיד להם שלא ישמו גרטל בתפלה, בלאו הכי הם לא ישמעו. אלא הם יוצאים ביד רמ"א, ואנחנו קיבלנו הוראות מרן, ומסורת אבותינו בידינו. האם הבית יוסף, החיד"א, הבן איש חי, הכף החיים, התפללו בנוסח אשכנזי או ספרדי?!

החתם סופר התפעל מאוד מהנוסח של הספרדים, וכתב, חבל שלנו האשכנזים אין גדול כמו האר"י ז"ל שסידר נוסח של תפלה כמו של הספרדים. הוא חשב שהאר"י היה ספרדי, והספרדים הרוויחו, אבל לא שם לב שהאר"י היה אשכנזי, ורק אמו היתה ספרדיה, אולי סובר שהולכים אחרי האמא... אבל באמת האר"י היה אשכנזי, שמו היה רבי יצחק לוריא אשכנזי, לוריא זה לא בחובטו... אם החתם סופר מקנא בנו, למה אנחנו צריכים להשתכח?!

² היה ראש ישיבה אחד שנתן שיעור ואמר: ראיתי במהר"ק שורש... שורשים אלו הסימנים בשו"ת מהר"ק, אבל הוא חשב שזה שמו...

³ אתם לא יודעים מה היה לפני חמישים שנה כאן בארץ, וכל שכן בחו"ל, היו דבוקים לפסקי הבן איש חי כמו בדבק 2 שניות... ומרן עשה מהפכה מבחינה הלכתית לשם שמים, היו לו קשיים אבל לבסוף הצליח.

⁴ להגאון רבי יצחק טייב שהיה מגדולי רבני תוניס והיה מועין אמיתי. יש הרבה שמדברים על עיון אבל דוקא הם אין להם עיון, כל הפוסל בזמנו פוסל. הוא היה גברא רבה.

⁵ גמון שממחר לכולל כי מפחד שירידו לו מהמילגה, גם ככה מקבל 2,000 או 3,000 ש"ח, וגם מזה יורידו לו. וזה גם עלול לגרום לו הפרעה בשלום בית, אשתו תבקש: תקנה לי שמלה. אבל אין לו לשלם, כי הורידו לו כסף. והיא תגיד: וכי אתה כזה בטלן?!

⁶ מרן זצ"ל היה מנחה אותנו לא להוריד מהמלגה מהמציאה, גם ככה מקבלים רק כדי מחייתם, איך אפשר להסתדר עם הפרוטות שמקבלים, אבל בכל פעם שמגיע בזמן בשעה תשע, מקבל תוספת עשר דולר, ובצורה איך קבל קצת עשר לירות. אמר לו רבי אלעזר: רגע אחד, הוא רץ לחדר והביא שק מלא מטבעות. ואמר לו: הרב, זה בשביל כל השנה כולה...

⁷ ה"ט"ז (ס"ה תרל"ט) כותב דבר מעניין, שמי שבדעתו לא לאכול סעודה באותו היום, מברך בכל פעם שנכנס, אפילו אוכל אורז וכדומה בלי לחם, שהרי לא יברך מסעודה לסעודה, ומה פטר אותו. אבל חולקים עליו, שברגע שאמרו חכמים לברך מסעודה לסעודה, עקרו את הברכה, ואם אין לך סעודה - אל תברך. ה"ט"ז הבין שמסעודה לסעודה אני פוסט, והחולקים מנינים שחכמים עקרו חיוב ברכה ורק מסעודה לסעודה מברכים. והלכה לא כה"ט"ז.

⁸ כשהייתי באוקראינה רצו שאתן שיעור בישיבה קטנה של ספרדים, אחרי השיעור התפללנו מנחה, קם בחור והתפלל, ואמר: 'בורוך אתה אמונינו...' אחרי התפלה אמרתי לו: יישר כח - לא חזק וברוך... -

י"ד דוגמאות לס"ם כברכות במקום מצות עשה

יב. א. קביעות סעודה - לגבי מי שאוכל 162 גר' עוגה בסוכה, דאיכא ס"ס לגבי ברכת לישב בסוכה, דשמא זהו השיעור של קביעות סעודה, ושמא כהרב גנת ורדים שבכל עוגה משיעור כביצה מברכים לישב בסוכה⁸, ושמא כהר"ף והרמב"ם שבכל פעם שנכנסים לסוכה מברכים לישב בסוכה.

ג. נזכר שלא בירך לישב בסוכה - ועוד דוגמא, במי שזנז בסוף הסעודה בסוכות שלא בירך לישב בסוכה, אם יכול לברך לאחר שסיים את אכילת הפת, שבכה"ח כתב, שאם שכח לברך לישב בסוכה, רק אם יש לו עוד פת כביצה יברך, ואם לאו לא יברך. וכך מדוייק מהבא"ח. אולם יש כאן ס"ס במקום מצות עשה, דשמא כמו הפוסקים שכתבו שמברכים גם אחר קיום הברכה, וכגון אם שכח לברך על השחיטה קודם השחיטה, יכול לברך מיד לאחר השחיטה, ובכ"ז בהגהות אשר"י, ואת"ל כהרמב"ם ורוה"פ שאין לברך אחר קיום המצוה, שמא הלכה כהפוסקים שעצם שילב בסוכה זו מצוה, וכדעת הר"ף והרמב"ם, וכיון שנזכר לסוכה יכול לברך גם אחר שסיים סעודתו. ובפרט שמעיקר הדין היו צריכים לברך בכל פעם שנכנסים לסוכה, וכדעת שני עמודי ההוראה, ומרן בש"ע (סי' תרלט סעיף ח) הדגיש שרק מצד מנהג נהגו שלא לברך אלא מסעודה לסעודה, וכדעת הרא"ש, ועוד. ומבואר מדברי הרמב"ם שכל שמצות הישיבה בסוכה נמשכת רשאי לברך לישב בסוכה. ולפי"ז נראה שאפי"ל סיים סעודתו יש לו לברך לישב בסוכה על עצם הישיבה בסוכה. וכן כתב המג"א (סי' תרלט) שאם שכח לברך לישב בסוכה עד שאכל, נראה שיברך אח"כ על מה שרוצה לאכול, ואפי"ל אם כבר אכל, יכול לברך שגם הישיבה מן המצוה. וז"ל הא"ר (סי' תי) והג"א בש"ע (סי' טז) והח"י אדם (ככל קמא סימן טז) ובספר ביכורי יעקב (סי' תרלט), ובמש"ב (סי' פ"ה). אבל הגאון בעל משמרות כהונה בספרו שלחנו של אברהם (סי' תרלט) כתב שהמג"א שכתב כן הוא לשיטתו שסובר שאפי"ל שתיקנו לברך בשעת סעודה לא עקרו מצות ישיבה לגמרי. אבל לדין אין לברך. וכוונתו לפר' ידעת רבינו תם שהובא בפסקי הרא"ש (סוכה פ"ד א"א) וכן במרדכי (ס"ט) שאין לברך בשעת סעודה, לא עקרו מצות ישיבה לגמרי, אבל לדין אין לברך. אולם נראה שאם עדיין הוא ממשיך בסעודתו בשתייה - שהרי באמצע הסעודה אסור לו לשתות מחוץ לסוכה - או שזממשיך באכילת מיני תרגימא, או פירות לקינוח סעודה, רשאי לברך לישב בסוכה, ואף על פי שתבשיל ופירות מותר לאכול חוץ לסוכה, ואם רוצה להחמיר ולאכול מהם בסוכה אינו מברך לישב בסוכה, מכל מקום כיון שכאן מדובר שקבע סעודתו על הפת, כל המשך האכילה שבאותה סעודה נחשב בכלל סעודת קבע, שטעונה ברכה. ואיכא ספק ספיקא במקום קיום מ"ע, דשמא יכול לברך אחר האכילה לגמרי וכסדרת הגמ"י, ושמא אכתי חשיב סעודה, ושמא כהר"ף והרמב"ם דבכל פעם שנכנס לסוכה לברך לישב בסוכה. [ומה שהזכרנו שיאכל פירות או ישתה, היינו משום שמשא קמא לצרף לספק אכילת פירות הגהות אשר"י שמברכים אחר קיום המצוה. שמלבד שאין כן דעת רה"פ, כבר פשטה ההוראה שלא לסמוך על זה לברך לגמרי אחר המצוה, והוי כעין סברא יחידאה].

ג. ברכה על ציצית בבין השמשות - וכן לגבי המתעטף בציצית בבין השמשות, וכגון בליל יוה"כ קודם צאת הכוכבים, דאם רוצה לברך יש לו ע"מ שסימון, משום שיש בזה ס"ס לברך, דהא אליבא דהרא"ש (הל' ציצית ס"א) כסות של יום חייב בציצית אפי"ל בלילה, וכ"כ בספר המצות (ע"ש פ"ד) שהריצ"ב א"ה מברך על הטלית בליל יוה"כ ומתעטף בו. ואע"פ שהרמב"ם (פ"ג מהל' ציצית ה"ז וה"ח) פוסק כשולבושו בלילה, ומרן בש"ע (סי' ת"א) לא הכריע בין השיטות, אלא שבב"י כתב דנקטינן כהרמב"ם. מ"מ הוי ס"ס שמא הלכה כהרא"ש וסיעתו וטליתות שלנו מיוחדים ליום, ושמא בין השמשות יום הוא, ונהי שאין להורות לברך מכת ס"ס, מ"מ ליכא איסורא דלא תשא, ולכן המברך יש לו ע"מ שסימון, ועוד דהא גבי ספ"ע קי"ל דמהני ס"ס כדי לקיים מצוה מזה, וברכה, ואף שהברכה היא לכו"ע דרבנן מ"מ המצוה מה"ת, והממילא גם כאן מקיים מצות מה"ת. וראה בילקוט יומ"ט (עמ' תשמ"ג).

ד. ברכת הנמים בבין השמשות - וכן לגבי ברכת כהנים בתפלת נעילה, בבין השמשות, דהנה מרן הב"י (סי' תרג"ג) הביא דברי הרא"ש בשם מהר"ם, שאין תפלת נעילה ונשיאות פכים אלא ביום, וכ"כ בב"י, ונראה שהכוונה על עיקר הדין, אבל אין להתפלל נעילה ולומר ברכת כהנים אלא ביום, וכ"כ רבינו יהודה בשם רש"י וכו'. וכ"כ המרדכי. וכ"פ מרן בש"ע (סי' תריג) דזמן תפלת נעילה כשהחמה בראש האילנות, כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה. ע"כ. אולם הראב"י (סי' תתע"ג) כתב ליישב המנהג שנהגו להתפלל נעילה בלילה, וגם הכהנים נושאים פכים בלילה, ע"פ המבואר ביומא פת. גם המהר"ל (תלמוד ירושלמי) כתב שאף אם נמשכה תפלת הנעילה בלילה מ"מ הכהנים נושאים פכים בברכת כהנים. ע"כ. ומ"מ לענין הלכה למעשה נראה שאין להתיר נשיאת פכים בלילה, אבל אם נמשכה תפלת הנעילה עד בין השמשות, יכולים הכהנים לישא פכים בברכה, והוא"ש בזה ס"ס, שמא הלכה כהראב"י והוראים והוא"ו ומר"י וסיעתם, שמוותר לישא פכים בברכת כהנים אף בלילה, ואת"ל שהלכה כהר"פ שאוסרים שמא בין השמשות יום הוא. והו אמת דנקטינן בעלמא דלא מהני ס"ס בברכות, אולם במקום מצות ברכת כהנים שהיא מה"ת, מהני ס"ס לברך, כמ"ש מרן הב"י (סי' תפס) בשם התרומת הדשן (סי' לו). וכ"כ בשו"ת מכתם לדוד, ובשו"ת תורת חסד, ובשו"ת יען אברהם (היות הא"ח ס"ו). ועוד. ושמא כר"ת, ושכמו כר' יוסי ז"ל זמן השמשות הוא בגמרא זמן בין השמשות דרבי יהודה, זה נכנס וזה יוצא כהרף עין. וראה בילקוט יוסף וזכור נוראים (עמ' תתמ"ח).

ה. לא להניח תפילין וזכור נוראים בבין השמשות - וכן לגבי מי שלא הניח תפילין וזכור בבין השמשות, שנייחן מיד, ואף יברך עליהן ובלבד שלא הגיע זמן צאת הכוכבים. מכיון שיש כאן ספק ספיקא, שמא הלכה בדעת רבינו תם וסיעתו שאין בין השמשות מתחיל אלא כעבור זמן של שלשה מיל ורבע אחר השקיעה, ואם תמצא לומר שהלכה כדעת הגאונים

שמיד אחר השקיעה מתחיל זמן בין השמשות, שמא לא יבין השמשות יום הוא. וכיוצא בזה כתב בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן רלב). ומבואר בשו"ת יביע אומר חלק ו' (תקל יורה דעה סימן כז) שאין ספק ספיקא זה נחשב כספק ספיקא משום אחד, וראה עוד בשו"ת יהודה דעת חלק ה' (סימן כב עמוד קח) וחלק ו' (סימן ז' עמוד טז). ועוד שיעקר איסור הנחת תפילין בלילה אינו אלא מדרבנן, גזירה שמא יישן בהם, ומבואר בשו"ת עין יצחק (או"ח סי' א טו) דדברנן עבדינן ספק ספיקא משום אחד. ע"ש. וראה בילקוט יוסף תפילין (סימן לה ע"י).

ו. נשים בליל הסדר - וכן לגבי נשים אם יכולות לערוך ליל הסדר לעצמן, דאיכא ס"ס, שמא כר"ת שהנשים מברכות על מצוות שהזמן גרמא, ושמא נשים חייבות בהגדה של פסח וכדעת רה"פ. וראה בילקוט יוסף פסח כר' ג' (עמ' רמא).

ז. מילה בבין השמשות - ועוד דוגמא, במי שהתעבכ מלמול את בנו ביום השמיני וכבר שקעה החמה, אם יכול למולו בבין השמשות, שמא לא ימולו את התינוק יהיה הפסד גדול לאבי הנו, וגם כבוד הבריות, יש לסמוך להקל למולו מיד בזמן בין השמשות, ולא לדחות המילה למחרת ולבטל מצות עשה של "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ורשאים גם כן לברך כל ברכות המילה, משום ספק ספיקא, שמא הלכה כרבינו תם שעדיין יום גמור הוא עד כשיעור מהלך שלשה מיל ורביע, ואת"ל שהלכה כהגאונים, שמא הלכה כר' יוסי בשבת לה. דס"ל דבין השמשות של ר' יהודה הוא בין השמשות שלנו יום הוא, ועוד שמא בכלל הדין של בין השמשות יום הוא. וכיון שהוא מצוה עשה, מהני לסמוך על ס"ס כדי להורות גם לברך. וראה בילקוט יוסף שובע שמחות ח"ב (הגה"ט), ובשו"ת יבי"א (ח"ו י"ד סי' כג).

ח. ברכות התורה - ועוד דוגמא, במי שישן שינת קבע בלילה על מטתו, וקם משינתו ללמוד תורה, בין שהתעורר קודם חצות הלילה ובין שהתעורר אחר חצות, שמברך ברכות התורה קורם לימודו, והיכא שחזר וישן שוב על מטתו בעוד לילה, אם יחזור לברך ברכות התורה כשקם בבוקר, דאיכא ספק ספיקא, שמא שינת לילה קובעת, והרי ישן קבע על מטתו, ואף לדעת ר"ת דחייב בברכות התורה משחירת לשחירת, שמא כדעת הפרי חדש (סי' מז ס"ק) שאם חזר לישון לאחר שביקר בברכות התורה, חזר לברך שינת ברכות התורה, דאף שבירך בחצות הלילה ברכות התורה על לימודו, הרי חזר לישון שוב בעוד לילה שינת קבע, ושינת קבע בלילה היא הפסק. ואמנם בשלמי צבור כתב בשם הרש"ש שיש לומר ברכות השרר עם ברכות התורה בקומו משינתו בלילה, ואפילו אם רוצה לחזור ולישן בעוד לילה, וכן פסקו עוד כמה אחרונים, מ"מ איכא ספק ספיקא, דשמא הלכה כהפוסקים דסבירא להו שכל שישן שינת קבע בלילה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך בבוקר, וכמו שכתבו בספרי חדש וסיעתו, ואם תמצא לומר שהלכה כדברי המקובלים דחשיב כישן ביום, שמא הלכה כדברי האומרים שאפילו שינת קבע ביום היא הפסק, וצריך לחזור ולברך. ואף על פי דלא מהני ספק ספיקא בברכות, שאני הכא שדעת הרבה מהראשונים דברכות התורה מן התורה, דמי למה שכתב בשו"ת תרומת הדשן גבי ספירת העומר דמהני ספק ספיקא במקום דשייך ראשונים הסוברים שהיא ברכה על מצוה מן התורה. וראה בזה בשו"ת יבי"א ח"ב (סי' ה) ובילקוט יוסף (סי' פ"ו הערה כז).

ט. אכל פרי בריה, וספק בית - ועוד דוגמא במי שאכל בריה וספק אכל שיעור כזית, אם מברך ברכה אחרונה, דאיכא ס"ס, שמא באכל בריה יש חיוב ברכה אחרונה, וע' בירושלמי (הובא בתוס' ברכות לו). ובתשובות מהר"ם שמברכים ברכה אחרונה על בריה, וכך פוסק התשב"ץ. אמנם רבינו יונה (ברכות כז) מדייק שהתלמוד שלנו חולק ע"ז וס"ל שאין ברכה אחרונה בפחות מכזית, גם אם אכל בריה. וכך פוסק הריטב"א שם, שאין מברכים ברכה אחרונה על בריה. וכך מבואר בטור ושלחן ערוך (סימן ר"ד) שרק על כזית מברכים ברכה אחרונה. ומ"מ בדביעבד שאכל בריה וספק שיעור בית, איכא ס"ס, שמא מברכים על בריה, ושמא אכל כזית, או שיש בזה שיעור כזית. והרי לרוה"פ ברכת מעין שלש היא מה"ת, ובהו היה מהני ס"ס. אולם עכ"ל כתבו הח"א והמשנה ברורה, שאינו מברך, דלא עבדי" ס"ס בברכות. וקשה מאי שנא מס"ס בספיה"ע הנ"ל, ומתחלה חשבנו ליישב דשאני ספירת העומר שיש חוקת חיוב על האדם לספור את העומר, ומש"ה מהני ס"ס כשיעור החיוב (אם שהוא מה"ת) ומה שאין כן בנ"ד בברכה מעין ג' שאין כאן חוקת חיוב. אבל זה אינו, וכמו שמברך לישב בסוכה על 162 גר' מטעם ס"ס במצוה דאו"ש של ישיבה בסוכה, ואף שאין חוקת חיוב. וצ"ל שברכת מעין שלש מה"ת הוא רק באכל ושבוע משבעת המינים, הלא"ה היא מדרבנן, וכמ"ש הפמ"ג, ולכן לא מהני ס"ס בברכה זו אלא אם כן אכל משבעת המינים ושבוע. שיש צד מה"ת רק כששבוע.

י. ספירת העומר - ומבואר יוצר עפר דוגמא, במי שמסופק אם ספר את העומר יום אחד או לא, דאיכא ספק ספיקא, שמא ספר את העומר, ושמא כל יום מצוה בפני עצמה, וכבר ביארנו דכיון ש"א דספיה"ע בזה"ו מה"ת מהני ספיר לספיר על הס"ס כדי לברך.

יא. אכילת מצה לחולה - ועוד דוגמא, בליל הסדר כשהרופאים אומרים שהמצה או המרור עולוים להזיק לבריאותו ולהביאו לחולי שאין בו סכנה, האם יאכל בכל זאת כזית מצה ויברך על אכילתו, או לא. נראה שיאכל כזית מצה בברכה, משום שיש כאן ספק ספיקא להחמיר, שמא הלכה כהמהר"ם שיק דברי מלכיא"ל וסיעתם שחולי שאין בו סכנה אינו פוסט ממצות עשה דאורייתא, ואם תמצא לומר שהלכה כהבשמים ראש והחלקת יואב והבנין שלמה דפס"ד ועטיר ממצות עשה, אפילו אין בו סכנה, שמא לא יחלה באכילת מצה, ובפרט דמכיון דלא בר בר היזקא, שלוחי מצוה אין גיזוקים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, ואף על פי שאין לסמוך על ספק ספיקא לענין ברכה, כאן שהיא מצוה דאורייתא, ברוכי נמי מברכין, וכמ"ש כיו"ב התרומת הדשן (סימן לו) הנ"ל. וע' בשו"ת חזון עובדיה (סי' לו).

יב. קמח שאינו שמור - ועוד דוגמא, בקמח שאינו שמור משעת קצירה, דהנה ידוע דמרן ז"ל פסק (סימן תג"ד) שהחטים שעושים בהם מצות מצוה טוב לשמורן שלא יפלו עליהם

⁸ הרב משה לוי ז"ל מסכא רחמים כתב בספרו, שבימינו רגילים לאכול לחם מתוק, ואז אם אוכלים 54 גרם מברך המוציא וברכת המזון. זה תמוה מאד, איהו ביטחון היה לו לפסוק נגד כל האחרונים. מה כוחו? לברך חמש ברכות ספק ברכה לבטלה, הוא לא מפתח? איך הוא חולק על הבית דוד, החיד"א, זבחי זדק, מרן זצ"ל, כל דבר צריך לחלוק על מרן, כל דבר? מרן זצ"ל דיבר אתי עליו כמה פעמים ומאד חרה לו השיטה הזו לחלוק על כל העולם. צריך ללמוד דרך פסיקה מרן זצ"ל, לחוש לסב"ל, וגם לדעת מה המנהג שלנו, גדול כוח המנהג, צריך להיות בקי גם בהלכה וגם במנהג.

באים אלי בחורים בעיקר בישיבה קטנה, ושואלים האם יעברו לפני התיבה בנוסח או מנטא אשכנזי, ואני אומר להם שיש לנו את המסורת שלנו, ואת מרן זצ"ל, וספרדי שיתפלל כך ספק אם עונים אחריו אמן. ואם אומר, אבל יעפו אותי מהישיבה? אז תבוא לחזון עובדיה... לא עושים דברים נגד ההלכה, אנתנו מכובדים אותם - שיכבדו גם אותנו, כל אחד מנהג אבותיו בידו.

